

J. S. Machar

Rozhledy časopisecké.

Výstavní fangličkářství a jak je opravit? — Laciné publikace lidovědné a ethnografické museum — Fangličkářství při oslavách našich velikých mužů — Oslavení Nerudy a Jana Sladkého Koziny — Oslava 300. provozování „Prodané Nevěsty“ — „Studujte Smetanu dále!“ — Zpravodajství do ciziny — „La Nation tchèque“ — V poetickém nekonečnu — Poetika čítanková — Literární fráze staré a nové — Boj mladších proti literární diplomacii — Naši nakladatelé — Jak se cení spisovatel pařížský a pražský — Walter Crane.

Až tyto mé rozhledy opustí tiskárnu, zavrou se brány Národopisné výstavy — konečně! To: konečně, myslím, velmi mnoho lidí vyřkne a ještě více si jich to pomyslí — konečně tomu fangličkářství zatata žila. Vyskytl se sice návrh, aby výstava trvala — několik roků, ale tam jsme v našem slavnostnictví ještě nedospěli. Měli jsme dny různých měst, dny řezníků, oslavovali jsme milion — halěří a vezli jsme jej na okázalém voze jako v Indii se veze bůh džagarnaut, hráli jsme jako demokratický národ šachy po způsobu feudálních knížat atd. atd. — ale jaké dny měli bychom na výstavě, kdyby trvala ještě déle? A co by, prosím, dělali naši žurnalisté, kteří den ze dne přinášeli o výstavě — celé úvodníky? Dovedu v tom fangličkářství vidět kousek dobré stránky, ale bylo toho mnoho a bylo nehezké; rozhodně však bylo důkazem, že ty veliké massy v národopisné výstavě pro sebe ničeho nebo jen velmi málo našli a povážíme-li, že ty massy byly vedeny t. zv. intelligencí a lepší třídou, bilance výstavní je ještě smutnější. Výstava zajisté způsobila značný ruch, způsobila opětné stěhování venkova do Prahy — ale toho ruchu náležitě neuzito, lidé si z výstavy mnoho neodnášeli. Do jisté míry dala by se věc napravit, kdyby totiž material lidovědný co nejdříve byl literárně zpracován a v laciných (!) publikacích nejširšímu čtenářstvu podán. Jestli pak ještě k tomu zbudováno bude vědecky spravované ethnografické museum, pak výstava nebyla nadarmo.

I oslavování našich velikých mužů trpí týmž vnějším fangličkářstvím a stejně se ho neužívá. Vezmeme si na př. oslavení

Nerudy: jaký způsobilo ruch? Jaký způsobilo ruch literární? Posud nic více nežli že v insertech čteme oznámení, že tam a tam lze koupit to a to vydání oslavencových spisů. Nemohla literární korporace, která slavnost aranžovala, již dříve před tím postarat se o pěkný životopis a rozbor Nerudovy práce životní? Ten průvod 1,000.0000 haléřů měl mnohem větší „effekt“ než slavnost Nerudovu! (Prosím i pro „intelligenci“!) Ani „Nár. Listy“ si na Nerudu silněji nevzpomněly! A přece máme nehledaný příklad z oslavy Kozinovy, jak se takových slavností má užít. Jirásek svými „Psohlavci“ připravil nejen slavnostní náladu, ale vzbudil i vážné vzpomínky a proto chodská slavnost bez velikého vnějšího aparátu byla důstojným a hlubším projevem národního vědomí. Při slavnosti Nerudově užilo se celého slavnostního aparátu — a nic!

To platí také o oslavování Smetany. K oslavám jako třístého provozování „Prodané nevěsty“ mělo by se konečně připojit důstojné vypravení Smetanových oper, časté opakování těch, které se z neoprávněného předsudku pokládají za slabé a vůbec měla by se hudba Smetanova více studovat. Proč na př. nestala se „Čertova stěna“ o výstavě hlavním výpravným kusem, když přece pro „širší“ publikum výpravné kusy se potřebují? A co se vážnějšího studia Smetany týká, cituji ze slavnostní řeči profesora Hostinského passus o zajímavé episodě z života mistrova. „Když Schumannovi právě v Praze meškajícimu se představil a předložil ukázkou svých skladeb, řekl mu málomluvný mistr německý prostě: „Studujte Bacha“, a když Smetana podotknul, že Bacha ovšem studoval, odvětil Schumann zase jenom: „Studujte Bacha dále“. A tak každému českému umělci výkonnému, zejména pak pěvci dramatickému sluší netoliko říci: „Studujte Smetanu“, nýbrž i tenkrát, když on třeba právem se toho dcvolává, že ho již studoval, možno mu směle raditi: „Studujte Smetanu dále!“ — vždyť ho již studují v cizině a to dosti pilně. Nedávno četli jsme stručný ale pěkný článek o Smetanovi ve vídeňském „Zeitu“ a zde v Praze vyšel spisek pana Welleka, v němž se Němcům Smetana předvádí jako klassický pokračovatel velikých světových mistrů skladatelských. Spisek psán je s láskou a porozuměním čtenář jeho v něm nalezne shodu s pojímáním Smetany v tomto časopise vyslovovaným.

Také Francouzům dostalo se a to od nás stručné poučení o Smetanovi. Mělo být úplnější. Našel se totiž soukromý podnikatel, jenž vydal francouzský sborník (*La Nation tchèque*),

poučující Francouze o naší „missi a úkolu v Evropě“. Zde čteme také výtah článku o Smetanovi, napsaný v I. ročníku „Naší Doby“. Publikace je vhodná a zajímavá tím, že se k ní odhodlal soukromník. Co se u nás namluví a napíše o organisaci zpravodajství do ciziny! Není pochybností, že by to šlo — kdyby, inu — kdyby... Pan poslanec Eim napsal do „Nation tchèque“ zbytečně strannický politický přehled; vhodný je historický úvod od prof. V. Duška a článek o národním divadle od dr. Kadlce. Prof. Albert má přehled české poesie a právě k tomu přehledu chci povědět několik slov. Prof. Albert totiž zapolemisoval si před Francouzi myslím hlavně proti článkům v „Naší Době“ o poesii páne Vrchlického.

Prof. Albert odsoudiv (právem) ty naše vlastence, kteří by českého ducha rádi připoutali ke kostelní vížce našeho Kocourkova, přechází k „moudrosti professorské neměně obmezené“, která prý nedovede pochopit, že p. Vrchlický pro svou velikou impressionalitu vznesl se do nekonečna a že tudíž nepěstuje pouze „sujetů národních“. Chťtí v poesii Vrchlického jednotnost a filosofický systém určité školy — to je prý také Kocourkov.

Když professor Albert vydal svou českou studii o Vrchlickém tuším že jiný professor a dokonce také dvorní rada a akademik Jagič mu připomenul, že básníci skutečně velicí byli národní a jen národní; dojistá Puškin, Gogolj, Tolstoj, Dostojevský, Mickiewicz, Krasiški, Schiller, ba i Göthe a Byron, ze starších Dante a t. d. všichni svým nekonečným duchem podávali nám „obmezenost“ své doby a národní společnosti — básník poletující v nekonečnosti nikdy nestal se básníkem velickým. De facto professor Albert svého básníka snižuje, když takovou emfasi cení to, že nahraňuje školské mládeži znalost němčiny a cizích jazyků vůbec. Já bych ani „nekonečnost“ p. Vrchlického nechtěl tak vtěsнат do školní čítanky.

Fráse se nikomu nevyplatí, ani professorovi Albertovi, jak také dokazuje jeho polemika proti frásím prý novým. V 10. čísle „Rozhledů“ napsal totiž p. F. V. Krejčí své dojmy ze sbírky básní Ot. Březiny: Tajemné dálky. Subjektivní dojem Krejčího jest, že to kniha pozoruhodná, hluboká, že Březina dosahl nejvyššího bodu na poli českého symbolismu a dekadence. F. V. Krejčí odůvodňuje tento svůj úsudek širším rozbořem obsahu a stavby jednotlivých básní. Nad tímto subjektivním dojmem Krejčího pozastavuje se p. dvorní rada Albert feuilletonem „Metakritik“ v „Politik“ ze 14. září. Snaží se vyvrátiti to a ono v rozboru Krejčího, staví

proti sobě výroky, které se mu zdají být kontradikcí a varuje mladou generaci české kritiky vyváznuvší z Charybdy starých poklonkových frásí před Scyllou frásí nových. Pan Krejčí panu profesorovi již odpověděl. My podáme jen několik prostých pozorování a reminiscencí. St. Mallarmé je jistě u nás dobře znám. Je Francouz, symbolista a dekadent, z jehož básní jest prý celkem asi 7 kusů panu Vrchlickému, jeho fedrovateli, srozumitelných. Zdržujeme se potvrditi soud, je-li p. Mallarmé „císařem francouzského Parnassu“, tvrdíme jen, že tak velikým básníkem je pan Březina též. A směl-li p. Vrchlický pět takové hymny o Mallarméu, proč by nesměl napsati p. Krejčí svůj dojem z Březiny? Či má být platným: Nemo propheta? Ach, tíha a význam této Kristovy věty leží u nás na hlavách nejlepších. Celých dvacet roků importovali se k nám velicí cizí geniové: Carducci, Leconte de Lisle, Mallarmé, Coppée, Lingg, Verdaguer, Loti; psalo se o nich veršem i prosou, klaněli jsme se jim — a král našeho Parnassu, Neruda, stál tiše v zákoutí. O poesii p. Sládkových nečetli jsme od jeho současníků kloudného slovíčka. Ze Šolce nám zůstává jméno jeho knihy. Vůbec máme z celé té periody plno jmen jako mincí, o nichž nevíme, mnoho-li která platí. Za to jsme pyšní na cizí obzory, na cizí mince, jimiž bříkáme, házíme a platíme; je-li však v nich tolik zlata, jak importéři tvrdí, vědí bozi. Ale jsou cizího rázu, a to imponuje všude.

Posudek p. Krejčího o „Tajemných dálkách“ vypukl snad v příliš nadšený a přehnaný hymnus, ale pomíjejíce ještě zvlášť akcentovati, že to dojem subjektivní, upřímný, nediplomatický, ptáme se: Byl by se p. dvorní rada Albert ozval, kdyby byl F. V. Krejčí šel po osvědčených cestách a napsal ten posudek o nějakém xy, mladém básníku francouzském, jehož 20 básní je roztroušeno po časopisech? A z těch dvaceti by jich bylo, řekněme, jen sedm srozumitelných? Stávalo se tak a podobně, říkalo se tomu: otvírání cizích obzorů. A bývalo to v pořádku.

Prof. Albert těm mladším nerozumí a proto jim křivdí, jak de facto křivdí svým — starým. Ať si jen v posledním čísle „Rozhledů“ přečte netoliko p. Krejčího odpověď, ale i kritiku p. Šaldy o románě p. Karáska a o „Vzdělávací bibliotece“. Ti mladí chtějí skutečně vybřednout z literárních frásí a proto neostýchají se povědět si na vzájem své mínění, bez diplomatických narážek a frásovitých okolků. Jistě ti mladí poznali, kam nás zavedla literární diplomacie a proto se neostýchají přinést ve svém vlast-

ním orgánu kritiky svých vlastních lidí. Pan Šalda neodsuzuje pouze p. Karáska, ale činí také výtky „Vzdělavací bibliotéce“, že je nejednotná a bez hlubšího plánu.

Jen vlivem těch frází starých dovedeme si také vyložit, že se pro pařížský román Prevostův („Polopany“) našli nakladatelé — hned dva, kdežto si český spisovatel smí vydat své spisy — sám. J. Arbes, jedna z nejmarkantnějších postav starší generace literární, ohlašuje vydávání svých „Sebraných spisů“. Zahájeny budou „Romanetty“, tímto uměleckým genrem, jehož tvůrcem u nás Arbes pravě je. Víťame spisy Arbesovy upřímně, je v nich mnoho toho, co je u nás jinak řídkým: dovést se postavit proti proudu konvence a šablony; kde potřebí udeřit plnou pěstí a jít za svou myšlenkou až do posledních záhybů. Jak už řečeno, Arbes bude vydávati své spisy nákladem vlastním, což je pěknou ilustrací k našim poměrům; povážíme-li, že vedle p. Prevosta také p. Ohnet se právě k nám uvádí barnumskou reklamou, že vůbec máme kde jaký francouzský škvár s ilustracemi i bez nich — je tento vlastní náklad spisů vynikajícího spisovatele dojemnou známkou činnosti vlastaneckých pp. nakladatelů.

V salóne Topičově viděti bylo anglického malíře Cranea, Crane je dekadent; hledá sice své předměty někdy i v dělnictvu, v lidových a dětských látkách, ale jeho příkrý intellektualism, vzdělaný klasicismem, brání mu vniknouti v duši dělníka nebo dítěte. Zdá se mi, že Kate Grecnavay lépe postihla život dětský a národní.

Sursum!